

יומנים: תחילת המלחמה

1.9.39

8:45 בבוקר. גרמניה מזהירה את כל הכוחות הנייטרליים מפני טיסה מעל פולין. היטלר בנאום לוורמאכט. בין לבין בוקע מארש צבאי, לצליליו מבצע הצבא הגרמני את מעשי הטבח שלו. אמש פנה יוצא-צבא אנגלי, קצין מן הסתם, בנאום לחיילים הגרמנים שנלחמו במלחמת העולם. סיומו: "ולא, נלמד את השליטים בגרמניה להתנהל כלפי העמים השכנים בצורה מכובדת וראויה. לילה טוב."

לאחר מכן הושמעה מוזיקת ג'אז, ובצד הגרמני – מארשים.

הסכם הנייטרליות עם ברית-המועצות אושר אתמול. מרגע זה הקרבה אנגלית של פולין לא תיחשב עוד כהקלה על היטלר לכבוש את המזרח, אלא הקרבה של בעל-ברית בעורפה של גרמניה. אנגליה מגיבה בהקשחת עמדותיה ובכריתת ברית עם פולין. הם חושבים שיהיה קל יותר להילחם בלי ברית-המועצות (ברית מדומה תעזור לנהל את סחר הסוסים הפוליטי). ביחס למושבות ולאמריקה זה בוודאי נכון.

הנאום שהיטלר נושא ברדיו בולט בחוסר הביטחון שלו ("החלטתי בדעתי להיות החלטי"). התשואות הנלהבות ביותר מגיעות כשהוא מדבר על כך שאין על הבוגדים לצפות לדבר אלא למוות. זו החבורה, הכנופייה, הגוף הזר שמתחיל מלחמה בלי אלוהים ועם תלושים ללחם. בלאנקיזם במישור הלאומי.

כבר בערב מתחילים לדון ברדיו הבריטי בשאלת האשמה לפרוץ המלחמה. הגרמנים מספיקים לשמוע (לפני רדת מסך הברזל) שה"הצעות המפתיעות בנדיבותן" של היטלר למעשה כלל לא ניתנו.

ואז, ברדיו הגרמני עוד מארשים, כדי ליצור אווירה שאפשר למות בה, בעוד ברדיו האנגלי מחלקים הוראות לאוכלוסייה, לפינוי שלושה מיליון בני אדם מלונדון. גרטה נדה בראשה בצער על ה"ברלינאים", שיש להם רק שקי חול מתחת למדרגות בשביל לכבות בהם את האש.

ארוחת צהריים עם תומס מאן בבית העירייה. (שטרם, הלורד מיור, ליונגדל, אדפלט, מאתיאס). מאן מתנגד לתמיכה של ברית-המועצות בהיטלר. בתו,

אריקה מאן, רואה את הברית כהגיונית ומובנת, אבל מתנגדת להצגתה של הברית כאילו תקדם את השלום.¹

3.9.39

רק בערב מתבררת לכולם האמת האיומה. היא הגיעה בשידור הרדיו האנגלי משיבת הבית התחתון של הפרלמנט. מחזה נוראי, אפילו היה הראשון והמתון ביותר. ממשלת גרמניה רוצה במלחמה, העם הגרמני אינו רוצה. ממשלות צרפת ואנגליה אינן רוצות במלחמה, העמים הצרפתים והאנגלים רוצים בה, כדי לעצור את היטלר.²

4.9.39

הייתי משוכנע למדי שהאנגלים ישנו את עמדתם ברגע האחרון. אבל נראה כי צ'רצ'יל הצליח לבצע את העניין. השאלה עכשיו היא אם הם באמת הולכים לנהל מלחמה. נראה שיהיה קשה מאוד להתניע את מכונת המלחמה. היטלר יציג בקרוב עובדות מוגמרות במזרח, ואז אולי יפתחו איתו במשא ומתן. מבחינה משפטית שורר בפולין שלום, אך בפועל יש מלחמה, בעוד במערב הכריזו על מלחמה, אבל בפועל שורר שלום.³

5.9.39 (יום שלישי)

מפחידה המלחמה הזאת שלא לוחמים בה! בעיתונות השוודית עדיין אין מלה על כך שבמערב לא ירו עדיין ירייה אחת. חמש פצצות ממפציצים אנגליים על וילהלמסהאפן, לפי דיווחים גרמנים. אֶסְבֵּיֶרְג הופצצה "בידי מטוסים בלתי מזוהים!" וספינת נוסעים אנגלית ממערב לאיים ההיברידיים טופעה בטורפדו! מעל מערב גרמניה מטילים רק כרוזים. מכל מקום, מהעולם מגיעות הכרזות על נייטרליות, שכביכול מבודדות את היטלר, אבל למעשה רק מבודדות את

1 המתקפה של הוורמאכט על פולין: תחילתה של מלחמת העולם השנייה. ברכט מתייחס בזלזול לברית בין בריטניה לפולין. תומס מאן הוזמן על ידי מועדון הסופרים – PEN השוודי לשאת הרצאה, שמשדר החוץ אסר על קיומה בשל הידרדרות המשבר הבינלאומי. בעקבות זאת הוזמן אותו ראש עיריית שטוקהולם, פרידריק שטרם (Ström) לארוחת ערב, בה נכחו חברי אגודת הסופרים השוודית, ברטולט ברכט והמו"ל של מאן, ברמן פישר.

2 בריטניה וצרפת מכריזות מלחמה על גרמניה, מבלי שהרבר יקל באופן משמעותי על פולין (המלחמה המדומה).

3 עם כניסת בריטניה למלחמה, הורכב שם קבינט מלחמתי, אליו צירף צ'מברלין את וינסטון צ'רצ'יל, בתור שר הימייה.

מלחמת ההשמדה שלו נגד פולין. הגנגסטר האחר יושב מחייך על הציר ומשחק את הנייטרלי, "כדי למנוע מהמלחמה להתפשט." המלחמה קטנה לגמרי. גם משום שהמלחמה בפולין מסתכמת בהתקדמות הגרמנים. פולין אינה נלחמת כלל. נראה שהכל מבשיל לכיוון ועידה: היטלר כבש מספיק על מנת לחזור בו מדרישותיו.

7.9.39

אנשים מתחילים להבין כי זו מלחמה יוצאת דופן. הפיקוד הצבאי הצרפתי מודיע כי יצר מגע עם האויב בקרבת זארבריקן (Saarbrücken). הגרמנים מכחישים את סיפורי האימה הללו. האנגלים משליכים עלונים, ומפרים בכך את הנייטרליות של הולנד, אבל הם אינם מותקפים. מוסוליני עדיין שקט. אבל איך אפשר להאמין בבגידה, כשאינן שוחד נראה לעין? הגרמנים טוענים בקולניות הולכת וגוברת כי הרוסים חותמים איתם על הסדרים צבאיים. השטות הזאת כמובן תופץ בשמחה.

למעשה הברית הרוס-גרמנית מבהירה את העניינים. יש לנו כאן מלחמה בין מדינות אימפריאליסטיות. יש לנו כאן גרמניה כצד התוקפני ומחרחר המלחמה. יש לנו קפיטליזם תוקפני נגד קפיטליזם מתגונן. כוחות המרכז צריכים את המלחמה כדי לכבוש, כוחות המערב צריכים אותה כדי להגן על כיבושיהם. יש מעשים ברבריים כדי לשמר מצב ברברי. ברית-המועצות תוכל להיכנס למלחמה רק מהצד המערבי. זה יהיה מהלך הקשור יותר באינטרסים לאומיים, בדומה להתמוטטות המפלגות הסוציאלי-דמוקרטיות במלחמת העולם. זה יראה יותר כמו מדיניות של כוח, התערבות בסכסוך בין קפיטליסטים במקום התרחקות ממנו.

נראה לי שהסיסמאות הפוליטיות משתפרות. ללייבור האנגלי יש כבר "יהד עם צ'מברליין, אבל לא למען צ'מברליין." הגרמנים יכולים לאמץ את הסיסמה "נגד היטלר, אבל לא למען צ'מברליין" וכדומה, וברית-המועצות יכולה לחכות לעמים – לא רק ממשלות – שיהיו מוכנים להיכנס איתה לברית. מובן שזה כרוך בסיכון משמעותי. זה הופך לסבירה יותר את האפשרות של ברית כוללת בין המדינות הקפיטליסטיות.

9.9.39

הגרמנים כבשו את וארשה. המערכה ארכה שמונה ימים, והכוחות המערביים, כמו שצפה היטלר, לא תקפו. אבל היטלר אבוד, כל עוד הכוחות המערביים לא יחתמו על הסכם שלום (את זה הם הולכים לעשות למרות הכל). המלחמה

שלו חנוקה. הברירה היא לפרוץ קדימה או לגווע ברעב. ברור שהכרוזים של צ'מברליין לא יביאו את המהפכה לגרמניה. אשליות ילדותיות, אם לא ממש השתטות. עיתון שוודי מדרווח על כך שבמסעדות גרמניות מברכים בקריאת "הייל היטלר" רק אחרי ידיעות על ניצחונות.

מובן שהברית הגרמנית-רוסית הביאה לכלבול רב בקרב הפרולטריון בכל מקום. הקומוניסטים טענו מיד כי מדובר בתרומה של ברית-המועצות למען השלום ויש לכבדה ככזו. מובן שמיד לאחר מכן – כמה שעות לאחר מכן – פרצה המלחמה, והיטלר הכריז בגאווה כי המהלך הצבאי שלו התאפשר הודות לברית הזאת. ייתכן שברית-המועצות הניחה כי כוחות המערב לא ייכנסו למלחמה למען פולין. ונכון לעכשיו, ביום השמיני, ההנחה הזאת עדיין תקפה. נראה כי ברית-המועצות תעמוד לכדה עם פולין נגד גרמניה, מאחר שהמערב עדיין לא נלחם. במקרה זה יש אפשרות שפולין לא תנסה להגן על עצמה. במצב כזה ינצח הקו שאותו מקדם צ'מברליין (יש להוביל את היטלר לעימות נגד ברית-המועצות). עכשיו, בכל מקרה, סביר יותר שפולין תוכנע בלא מלחמה גדולה, ופולין נמצאת במזרח, ולא במערב. ברית-המועצות תישא בעיני הפרולטריון העולמי את הכתם הנורא של הסיוע לפאשיזם, החלק הפרוע ביותר של הקפיטליזם והעוין ביותר לעובדים. אני חושב שאי אפשר אלא לומר כי ברית-המועצות הצילה את עורה במחיר הפקרת הפרולטריון העולמי ללא פתרונות, תקוות או עזרה.⁴

10.9.39

אני מדפדף ב"פנדורה" של גתה ושוב נפעם מ"שירי הרועים". האופן שבו נפגשים המעודן והפרימיטיבי!
מי יהיה הרועה
מזה זמן רב
סופר את כוכבי השמיים
הוא נושף על הדף

שוב ושוב נשלחת היד למעמקים, לשלוח משם דבר-מה שחלק ממנו נופל מטה, וחלק נותר מנוכר לגמרי לסביבתו החדשה. פניו החלקות של הזרם חושפים את עומקו.

4 הידיעות שהגיעו אל ברכט לא תאמו תמיד את המציאות. החיילים הגרמנים שהגיעו לווארשה ב-9.9 נתקלו בהתנגדות מצד חיילים סדירים ובפלוגות מתנדבים שהוקמו בחופזה, ואלה גם אלה לא נכנעו עד ה-27.9.

18.9.39

הפלישה הסובייטית לפולין, כפי שהוצגה במאמר סנסציוני ב**פראוודה**, בו יוחסה ההתמוטטות הצבאית של פולין לדיכוי המיעוטים במדינה, מעוררת חשש כאילו ברית-המועצות עלולה להיכנס למלחמה לצד גרמניה. סביר כי זה איננו המקרה. אלא שאז היטלר עומד, כמובן, בפני תבוסה אדירה. הבלקנים יכולים להישאר נייטרליים. הגישה של היטלר לרומניה חסומה. הנייטרליות של הונגריה זוכה לתמיכה. גם איטליה נמנעת מלפעול. היטלר לא יוכל לממש את מטרות המלחמה שלו בפולין. בנוסף לכך, היטלר נהיה חשדן יותר ויותר כלפי הבורגנות הגרמנית. והעובדים נהפכים לבעל הברית היחיד של ברית-המועצות המסוגל לקיים את מה שמתחייב מברית. (מלחמה נגד ברית-המועצות תהיה דבר נוראי. את הסיסמה "על ברית-המועצות לשחרר את הגרמנים מהיטלר באמצעות מלחמה בגרמניה" קל יותר להכריז בשטוקהולם מאשר בברלין.) ובכל זאת, קשה להתמודד עם המציאות העירומה כאשר כל כסות אידיאולוגית נקרעת לגזרים. אנו רואים את החלוקה הרביעית של פולין, את הוויתור על המשפט "ברית-המועצות אינה זקוקה לשום דריסת רגל בשום שטח אדמה זר," את ניכוס הלהגים הפאשיסטיים אודות "ברית דמים", את שחרור ה"אחים" (בני העם הסלאווי), השייכים לעולם המושגים הלאומני. דברים אלה מכוונים לפאשיסטים הגרמנים, אבל בו בזמן גם לחיילים הסובייטים.

19.9.39

הפלישה הסובייטית לפולין מתנהלת, באורח מוזר, במתכונת נפוליאונית. לא היתה כאן תעמולת מלחמה מקדימה, לא היתה הכנה של דעת הקהל, לא היו מועצות שיכלו לאשר או להחליט על משהו. הממשלה פקדה באמצעות צוים. אסיפות ברחבי הארץ קיבלו את הצווים והריעו להם. הפרסומים הרשמיים הותאמו לנעימה הלאומית. בצילה של המלחמה הגדולה נכבשים שני מחוזות שהשתייכו בעבר לאימפריה הרוסית.

שיקולים דיפלומטיים? לפני שצבא ענק מתחיל לצעוד, אימפריה ענקית שומעת רק את מה שאירופה, אירופה הקפיטליסטית, צריכה לשמוע. הטקסט הזה נשמע כאילו נערך בידי היטלר. ולמרות זאת נגזרו ממנו מטרות המלחמה. הצבא האדום צועד אל תוך אירופה.

אותם קומוניסטים המזהים את רעיון הקומינטרן מאחורי האירועים הללו, רואים קודם כל ניסיון לנצל את הפיצולים בתוך המחנה האימפריאליסטי החייב להתנהל על יסוד מדינות לאום. הקומינטרן מתפרק ביחד עם האנטי-

קומינטרן. המפלגות (הקומוניסטיות) האנגליות והצרפתיות השתמשו בנימוקים לאומיים והומניסטיים כדי לתמוך בממשלותיהן נגד היטלר ועכשיו הן חייבות לחמוק במהירות לתוך אדישות גמורה. עם זאת נפתחת כאן האפשרות להרס האימפריה הבריטית תוך כדי המלחמה. ייתכן שלא נצטרך לחכות עד שהמדינות הלוחמות יתישו את עצמן לפני שתבוא התקוממות בקרב העמים הנתינים, אלא ההתקוממות תתרחש מייד ולאורך כל שלביה של המלחמה.

21.9.39

לטענה הנשמעת בכל מקום, כאילו המפלגה הכולשביקית השתנתה מיסודה ולגמרי, בהחלט אין שום בסיס. למרבה הצער היא לא השתנתה. גם אחרי שני עשורים של הפעלת כוח, העם הרוסי עדיין משמש כ"ידיד" לכל מיני מטרות. נראה שגם בצבא האדום נעשה עכשיו שימוש כידית שכזאת. אפשר שהידית הזאת תפעל להבאת המהפכה העולמית, ואפשר גם שלא. העם, ההמונים, הפרולטריון עדיין אינם מחליטים בשביל עצמם. זוהי הממשלה המחליטה בשביל העם, ההמונים, הפרולטריון. על-פי סטאלין, אי אפשר להתחיל את המלחמה כמלחמה עממית, כפעולה פרולטארית, כמלחמת המונים (שתהיה המחשה של רעיון המלחמה הטוטאלית. הוא לא הצליח להביא את העם רחוק כל כך; "טרם" אימץ אינטרסים אלו ואלו, או "טרם" זיהה אותם. יש לחכות בעניין רב למפגש הצבא האדום והצבא החום בפולין.

7.11.39

חיברתי בזריזות רבה תסכית רדיו למוזיקאי מקומי (רוזנברג): "משפטו של לוקולוס". כך אנו מגיעים אל הגבול של מה שעוד ניתן לומר. אני עדיין מוסיף הערות לסיפורים של ד"ר גולדשמידט, הרופא הראשי מבית החולים "רוטשילד" בווינה, הנמצא כאן. יש קשיים, משום שהוא לא מספר אותם (וגרטה רושמת), אלא כותב אותם בעצמו. הכתיבה משאירה לדילטנטים רק תנופה אחת, זו של הכתיבה. מעניין איך דבר כמו חוכמה נמצא בתנועה פשוטה! גולדשמידט מספק את היסודות הכלליים ל'דוקטור קוך', והשאר יגיע אולי מכוח דמיוני. המלחמה מתחילה לקבל מאפיינים אפיים למדי: ניתן לומר שהיא מלמדת את האנושיות שיעור על עצמה; היא קוראת הרצאה או טקסט שבשבילם רעם היריות והפיצוצים אינם אלא ליווי. היא חושפת ללא בושה את המטרות הכלכליות שלה, בכך שהיא נזקקת באופן ישיר לאמצעים כלכליים. כיבוש השווקים מוביל בתגובה למצור, וההתחמשות מובילה בתורה לסילוק חומרי

גלם. הכיסוי האידיאולוגי נעשה כל כך דק, עד שהוא מאפשר למציאות להיות מוצגת ביתר חדות. בניגוד למלחמת העולם הראשונה, שבה שמרו המעמדות על שלום-בית בשם המלחמה הלאומית, עוצרת המלחמה הלאומית לפני מלחמת המעמדות. המלחמה הזאת היא "meaningless" במלוא מובן המלה.⁵

5.12.39

אפשר למצוא גם בעיתונים הבורגניים את העמדה הבאה: סטאלין מוכן להצטרף להיטלר במלחמה נגד מדינות המערב. הדיקטטורות בשתי המדינות האלה ממלאות רק פונקציה של קירוב בין עמים בעלי שיטות חברתיות שונות מאוד, והבאתם כתף אל כתף, תוך שהן מונעות התקרבות צמודה מדי, בלתי רצויה בשתי השיטות. מן הסתם דרושה לשני השותפים הבטחת העוינות ביניהם. יש המבטאים זאת כך: נגיע לשלב הראשון של הקידמה, כשה"קפיטליזם הממלכתי" וה"סוציאליזם הממלכתי" יחלקו ביניהם את העולם של הדמוקרטיה הפורמאלית והליברליזם הפורמאלי. הרעיון האחר שאפשר למצוא הוא: סטאלין בסך הכל מבטיח את מקומו נגד המנצח במלחמת העולם האימפריאליסטית. כמובן שעמדה אחת יכולה להתחלף באחרת.

7.12.39

קבוצת תיאטרון פרולטרי קטנה מגרמניה עושה חזרות על "לוקולוס"! הם חשבו שהוא מצחיק והם רוצים להעלות אותו עם צללים על המסך. עצתי: לדבר את השירה במחזה כמו שירה, בצורה פואטית, ולבטא בכך את מאפייני הדמויות. אפשר למצוא במאמרי ביקורת בעיתון ויכוחים מתמשכים אודות סגנון ותוכן. הם לא מבינים שאי אפשר לבודד את האפקטים האמנותיים היכולים לנבוע מכל מיני ביצועים. עם זאת, הם אינם מגיעים אף פעם, באופן נפרד, מיסודות לא-אמנותיים.

מבחינה מדעית אפשר לראות את הפתרון הטוב ביותר בהתרכזות בגישה של מי שנמצא על הבמה, מספר, שר, מנגן, פועל. העמדה שבה נמצא המספר, למשל, ביחס למאזין (ומאמין כי הוא אכן נמצא), הסיטואציה שבה מתרחש

5 המוזיקה לתסכית הרדיו השוודי בסופו של דבר לא נכתבה. ברכט עשה בשיחות עם פליטים (תירגם רוני רייך, 1996, שוקן), שימוש בסיפוריו של הרופא האוסטרי ולדמר גולדשמידט, אודות חוויותיו במלחמת העולם הראשונה, ובתור פליט מאז 1938. במשך הזמן הרב שבו חשב גולדשמידט על הפרסום, רצה לאמץ את שם העט גוסטב קויד.

הסיפור, הרמה התרבותית אליה משתייך כל מי שמתתף בפעולת הסיפור, וכו'. מושג הפעולה של הסיפור, בעיקרון, פורה מאוד. אני בוחר בעמדה מסוימת לגבי הסיפור (או יותר נכון לומר: אני נאלץ לנקוט עמדה מסוימת ביחס לסיפור), כך רק אפקטים מסוימים נגישים לי, נושא הטקסט שלי מתארגן מתוך פרספקטיבה, החומר המילולי והוויזואלי מצוי בקו מסוים, נחטף מבסיס מסוים מאוד, הפנטזיה של השומע משמשת לי, במידה מסוימת. בחוויות שלו אוכל לעשות שימוש עד נקודה מסוימת. את הרגשות שלו אוכל לעורר בשורה הבאה וכו'. גישה כזאת היא כמובן לא אחידה, לא עקבית, לא נטולת ניגודים.

חזרתי לעבוד על עסקיו של אדון יוליוס קיסר, הספר הרביעי. גרטה השאלה לעובדים גרמנים את מה שהספקתי לכתוב (שלושה ספרים), והתוצאה היתה בהחלט מעוררת. הם, קודם כל, אנשי איגודים מקצועיים, והם מבינים הכל, כולל הפרטים. העניין שלהם הניע אותי להמשיך בעבודה.

8.12.39

ברשותי:

ציור מגילה סיני "הספקן"

3 מסיכות יפניות

2 שטיחים סיניים קטנים

2 סכיני איכרים בוואריים

1 סכין ציידים בווארי

כיסא אח אנגלי

אמבט נחושת לרגליים, צנצנת נחושת, מאפרת נחושת, אמבט נחושת קטן

2 פאנלים של נָהַר, "האיש הזקן" ו"בעל"

6 פאנלים של נָהַר, "ההחלטה"

שני הדפסים של "אדון הדגים" של נָהַר

בקבוק וויסקי מכסף

מקטרת דאנהיל

"קיסר" בכריכת עור

לוקרציוס מהדורה ישנה

"נויה צייט" שלם

"מה־טי" בעור

מסגרת מיטה ישנה מעץ

שמיכה אפורה

שעון כיס מפלדה
2 כרכים של "ניסיונות"
פסלי חימר וברונזה של הפנים והראש שלי
פרוטומה של וייגל מעשה ידי סנטאסון
תיקיית תצלומים
כתבי יד של "יוהאנה הקדושה", "הראשים העגולים", "גליליאו", "קוראז"
2 כרכים של תמונות ברויגל
פנקס מעור
שקיק טבק מעור
שולחן עגול ישן⁶

9.12.39

מהמלחמה הפינית אפשר להסיק כי הרוסים רוצים להתגונן מפני המנצח במלחמת העולם הראשונה, או רק מפני בעלי בריתם. אפשרות מס' 1 יכולה להתמזג לתוך אפשרות מס' 2. כמעט אי אפשר לראות כיצד תוכל רוסיה להימנע מברית צבאית עם גרמניה, במידה שהמלחמה הפינית תתארך. לברית הזאת אין כמעט סיכוי. זאת תהיה ברית שתכניס את משטרו של היטלר לניגודים הולכים וגדלים עם המעמד השליט בגרמניה, בלי לקרב אותו באמצעות כך למעמדות הנשלטים. מובן שברית-המועצות תעשה כל שביכולתה כדי להשליט, במידת האפשר, את שיטתה הכלכלית על בעלת הברית שלה. אפשר שקיימות תקוות כאלה בברית-המועצות, אבל רעיון כזה לא בא בחשבון. כל הסימנים מצביעים על כך שתרחיש כזה נלקח בחשבון, לפחות בתור מוצא אחרון.

10.12.39

שני הטיעונים של ברית-המועצות לפלישה לפינלנד הם: (1) הפינים חדרו לאזור גבול רוסיה, משמע הם תקפו. (2) יש לשחרר את הפרולטריון הפיני. הגרמנים מדברים על "ההתפשטות הטבעית של מעצמה". העובדה שסיסמה מס' 1 הכרחית, מראה עד כמה התרחקו הרוסים מהיכולת לייצר טיעונים דיאלקטיים. הם נאלצים לסגת להצגה דרמטית ופרימיטיבית של העובדות. ההסכם עם הממשלה העממית בפינלנד, שמונתה מטעם הממשלה הסובייטית, עומד בסתירה לתפיסה לפיה על העובדים

6 הסופרים והאמנים שאת אזרחותם שללו הנאצים, איבדו את כל רכושם בגרמניה. התמלוגים מהעלאות מחזותיהם בחו"ל הועברו להוצאות גרמניות ומשם לקופת המדינה.

והאיכרים הפינים להמיר שחרור חברתי בחירות לאומית, והוא משמש כתירוץ. ככזה הוא חלש. החוק, שאומר כי במלחמות תוקפניות, או מלחמות מנע, הממשלות מתרחקות מהעם, בעוד במלחמות הגנה הן מתקרבות אליו, עדיין עומד בעינו. השוודים מאוד עצבנים. מדי יום גוברות הקריאות למלחמה [נגד ברית-המועצות], הסוציאל-דמוקרטים תומכים בהן באופן פעיל, בלי לתת את דעתם, שבכך הם מערערים את מעמדם-שלהם. אפשר כבר לשמוע קריאות של הימין, הדורשות את התפטרות הממשלה כולה, ודורשות אישים "בעלי כוח", בשמם אין הן נוקבות. מוקם צבא מתנדבים שייצא לפינלנד, כדי שימש גם כצבא מתנדבים בשוודיה. אף אחד אינו מעז להסתכל דרומה, שם נמצאת הסכנה האמיתית.

24.12.39

אפשר שהיטלר כרת את הברית עם רוסיה כדי שיוכל לצאת למלחמה נגד מדינות המערב. כמעט בטוח שתיכנן מתקפה בנובמבר, שהצבא היה, קרוב לוודאי, מתנגד לה. סטאלין יכול היה לנהל בבטחה את המתקפה על פינלנד בצל פעולת-ענק כמו ההתקפה נגד הולנד, כפי שכרת את הברית הבלטית תחת רעם התותחים הגרמניים מעל וארשה. עכשיו הוא עושה זאת בתקופה של שקט יחסי, ואם, למשל, הדברים יתפתחו כך שהמלחמה הפינית – אם תתארך, ותאחד את כל אויביה של רוסיה – תוביל למפנה דרסטי, כי אז בוודאי ייחסו זאת להיטלר, שחתם על הברית עם רוסיה כדי להגיע לשלום עם מדינות המערב. ברית-המועצות, מצדה, היתה זוכה, בעקבות ההסכם, לחופש פעולה, והיתה משתמשת בו כדי לבצע מהלך שהיה שולל ממנה כל חופש פעולה. האם חששו הרוסים מפני הסכם שלום מהיר? האם הסיקו מהיעדר מתקפה גרמנית שאת היטלר תחליף בקרוב ממשלה צבאית, או שברית-המועצות משתעשעת באמת ברעיון לכבוש את העולם לצד היטלר? האם, אחרי ככלות הכל, אין באמת די בארץ אחת כדי לבנות סוציאליזם? זה יהיה טירוף. לצד היטלר מצפה רק דבר אחד לכל משטר בעולם: תבוסה, ודבר זולתה. אם היה חשש שהמעצמות הקפיטליסטיות יחתמו על הסכם שלום על חשבון ברית-המועצות, כי אז נותרת השאלה אם היתרון בביטחון הצבאי שקול לאובדן האהדה מצד מעמד הפועלים הבינלאומי. האם תוכנן פחות מדי – או יותר מדי?

מגרמנית דניאל רוזנברג